

KAPITEL 4

Biografier över några Reuterswärdare

ANDERS FREDRIK REUTERSWÄRD (1756 - 1828)

Den 2 augusti 1756 föddes Anders **Fredrik** på bostället Västra Lund vid Vättern och nära Ödeshög, i Västra Tollstads socken i södra Östergötland. Föräldrar var dåvarande ryttmästaren Lorentz Peter Reuterswärd och hans hustru Catharina Beata Bagge. Ett år tidigare hade de förlorat en 15-årig son, Anders Johan, genom en olyckshändelse, så man kan förstå föräldrarnas glädje när Anders Fredrik föddes. Enligt bevarade brev och samtida källor, kallades denne son endast Fredrik, hans bortgångna bror hade kallats Anders. När Fredrik var drygt ett år dog hans mor. Fadern gifte om sig i maj 1758 med Agatha Ulrika von Platen. Hon blev Fredriks styvmor, och var den enda mor han kände, som han, vilket framgår av hans brev och dagböcker, älskade i hela sitt liv.

Av Lorentz Peters stora barnaskara var bröderna Adam (f 1750) och Per (f 1753) samt halvsyskonen Pontus (f 1761) och Agata Amalia (f 1763) närmast i ålder. Barnen växte upp på bostället Stora Lund och från omkring 1764 på Sättra säteri. I sin dagbok berättar Fredrik att han i barndomen bodde två år på Orrnäs hos familjen Boije. Det var troligen då man skulle flytta från Stora Lund och till det nyinköpta Sättra

mellan 1762 och 1764. Fadern var på grund av sjukdom hemförlovad från kriget men uppehöll tjänsten vid regementet. Fredriks äldsta syster Margareta (f 1734) gifte sig redan 1760 och hennes barn kom Fredrik att umgås mycket med under den tid han bodde i Sverige. Av dagbokens anteckningar kan man dock utläsa att systemen Ulrika (f 1742) kom att stå honom närmast av systrarna.

Fredrik var 12 år när fadern avled 1768. Han började, liksom sina bröder, den militära banan i unga år. Redan 1772 blev han volontär vid Lätta dragonerna av livgardet (senare Livgardet till häst), 1774 hade han avancerat till fanjunkare. Följande år fick han tjänst som page hos hertigen av Östergötland, prins Fredrik Adolf. Efter ytterligare två år, 1777, blev Fredrik befördrad till kornett utan lön vid Livregementet till hästs livkompani. Under år 1779 utnämndes Fredrik Reuterswärd till löjtnant i armén och transporterades först till Livdrabantkåren och därefter till Bohusläns dragonregemente som stabslöjtnant med kornetts indelning, från 1783 som stabskapten med löjtnants indelning.

Samma år begärde Fredrik tjänstledigt från sin tjänst vid regementet och reste, troligen på Axel von Fersen d y:s inrådan, till Paris, där han samma år blev löjtnant i det av Axel von Fersen då ägda regementet Royal Suédois. Axel von Fersen var ett år äldre än Fredrik och de två lärde förmodligen känna varandra under de drygt tre år som Axel von Fersen vistades i

Stockholm och vid hovet, 1775–78 och Fredrik tjänstgjorde vid hovet hos prins Fredrik Adolf. De tjänstgjorde även någon tid vid samma regemente.

Föga anade väl Fredrik då han lämnade Sverige att han frånsett några kortare visiter i hemlandet skulle vara i utrikes tjänst i över 20 år. Fredrik blev löjtnant vid Royal Suédois år 1783 men enligt anteckningarna i hans dagbok lämnade han inte Sverige för tjänst utomlands förrän 1786. Vid besöket i Stockholm i december 1792 säger han sig vara så glad att se vänner som han ej på länge träffat då han varit borta i sex år, och när han återvänder för gott i november 1805 skriver han att han är så lycklig att få komma hem efter en 19 år lång utlandsvistelse.

I slutet av 1780-talet kom Axel von Fersen att vistas alltmer i Frankrike och vid sitt regemente, där Fredrik Reuterswärd då tjänstgjorde som von Fersens adjutant vid Royal Suédois, vilket dock upphörde som regemente 1791. När Fersen engagerade sig personligen, men även på Gustaf III:s önskan, i planer på att befria det fångslade franska kungaparet, kom också Fredrik Reuterswärd att delta, dock ej vid flykten till Varennes utan vid Fersens senare resa från Brüssel till Paris 1792. Dessa farofyllda resor har Fredrik beskrivit i den första av hans två bevarade dagböcker. Även Axel von Fersen d y relaterar i sina dagböcker Fredrik Reuterswärds insatser, där Fredrik som tjänstgörande adjutant hos Fersen utsatte sig för livsfara. Axel von Fersen blev genom sin medverkan vid Varennes-resan ”den franska revolutionens fiende” och kunde då ej vistas öppet i Paris. I stället sände han vid ett par tillfällen Fredrik till Paris med hemliga brev.

Enligt Fredriks bevarade dagböcker befann han sig i Brüssel från maj 1792, där även Fersen uppehåller sig då och då. Det framgår klart av Fredriks journaler att han hade lätt att få goda vänner. Fersen skickade ett flertal gånger Fredrik på kuriruppdrag men han hade även mycket fritid i Brüssel då han passade på att besöka sina vänner i deras respektive hem i Brüssels omgivning, där han brukade jaga, fiska och spisa goda måltider. I september åkte Fredrik på en längre rekognoseringstur från Brüssel till Verdun som just hade intagits av preussarna. I Verdun besökte Fredrik preussiske kungens generalskvarter och spjade varje dag under sin tid där hos baron de Breteuil, tillsammans med många kända européer. Vid återkomsten till Brüssel fick Fredrik beröm av von Fersen för vad han uträttat. I november hade de allierades krigslycka vänt och i Brüssel gick larm den 7 november att franska armén redan var nära. Brüssel

Axel von Fersen d.y. Målning av P. Dreuillon, Düsseldorf, omkr. 1799. Lövstad.

började evakueras, Fredrik reste via Anvers till Holland och kom till Haag den 10 november och till Amsterdam den 12 november. Den 20 november embarkerade Fredrik med betjänt, bagage och vagn en båt destinerad till Helsingör. Vädret var ej det bästa, skriver Fredrik, själv var han dock inte ett dugg dålig men hans betjänt desto sämre!

Den 5 december 1792 kastades ankar utanför Helsingör och Fredrik fortsatte direkt till Sverige. I Stockholm blev han presenterad för den unge kungen, Gustaf IV Adolf och träffade även dennes två farbröder, hertigarna Karl och Fredrik Adolf, den sistnämnde besökte han flera gånger på Tullgarn. Enligt Fredriks brev från Stockholm till Axel von Fersen var det tydligen Fredriks sväger, Henrik Liljensparre, som låg bakom beslutet att kalla hem Fredrik. Han skriver till von Fersen i slutet av december 1792 att han ännu ej fått någon ny tjänst utomlands, men tror det beror på helgerna. Han försäkrar Axel von Fersen sin lojalitet till honom ”car je Vous suis Vous Serois bien Surement attaché pour toute ma vie, je desirerois pouvoir Vous le prouver.” Han skriver till Axel att han ibland tvingas säga annat än vad han innerst tänker - men

hans hjärta är alltid detsamma; ”il faut hurler avec les loups, dit-on, et il y en a beaucoup ici”. I ett brev till Axel von Fersen den 27 februari 1793 skriver han att hertigen (prins Karl) lovat ”att draga försorg för mig”, men att intet ännu hänt.

Av breven till von Fersen framgår det att Fredrik hade förälskat sig i mademoiselle Quella de Franquemont, en dotter till Fersens älskarinna, madame Eleonore Sullivan. Axel von Fersen hade presenterat Fredrik för de två damerna i Brüssel den 27 juli 1792. I dagboken beskriver Fredrik mademoiselle de Franquemont

”qui est très belle et une charmante personne, jeune, aimable, de l’esprit, une bonne education, et une charmante figure, tous est reunis chez Elle, elle joué aussi au forté piano et chante bien.”

Hon måste ha gjort ett starkt intryck på Fredrik för det är ytterst sällsynt att han beskriver någon person i dagboken så ingående. Fredrik ber von Fersen undersöka om han kan hysa något hopp om henne. Fersen svarade, att han ej hade någon chans, vilket Fredrik beklagade. Av Fersens egna anteckningar framkommer att Fersen fann denna unga dam vara intrigant, odräglig och omoralisk, så Fredrik kunde nog skatta sig lycklig att han blev avradd av sin vän. Fredriks yngre bror Pontus gifte sig i mars 1793 så Fredrik hade kanske blivit influerad att sätta bo när han under december 1792 träffade brodern och dennes fästmö i Vadstena. Men det skulle dröja nästan 25 år innan Fredrik till slut gifte sig.

Redan i april 1793 återvände Fredrik till von Fersen i Brüssel, dit han anlände den 28 april efter en mycket snabb resa:

”Sans reposer ni dormir ainsi je fus fort fatigué, je trouvais le Comte de Fersen à qui je donnais mes dépêches et qui fut fort aise de me révoir, je ne le fus pas moins, comme j’étais envoyé chez lui pour faire les fonctions de Secrétaire de Légation ou d’ambassade, je fus obligé de commencer le 29 à travailler et de chiffrer.”

Arbetet i Brüssel fortsatte som tidigare med mycket arbete men även tid för avkoppling med nära vänner.

Den 30 juli reste Axel von Fersen och Fredrik Reuterswärd på en längre tur då man besökte engelska, hannoveranska, hessiska och österrikiska trupper. På resan besöktes även Valenciennes, staden där Royal Suédois var förlagd under Fredriks tid vid regementet, som nu låg i ruiner och var helt förstörd. Fredrik beskriver bl a flera middagar hos hertigen av York och att såväl von Fersen och han blev väl mottagna över-

allt, Fersen i sin husaruniform och Fredrik i ”mon grande Uniforme des Gardes du Corps”.

Den 20 november 1793 insjuknade Fredrik i gulsot och tvingades ligga till sängs närmare fyra veckor i Brüssel varefter han tillbringade några veckor som konvalescent hos goda vänner utanför Brüssel, familjen Van der Burgh.

Den 15 maj 1794 fick Fredrik Reuterswärd ett brev från den svenske regenten, hertig Karl att han utnämnts till legationssekreterare i Lissabon och att uppdraget i Brüssel skulle upphöra. Fredrik accepterade med glädje utnämningen, men innan han påbörjade sina förberedelser för resan till Lissabon kom nya besked. Legationssekreteraren i Haag ville för sin hälsas skull byta med Fredrik, vilket denne även skriftligen meddelat Fredrik. Samtidigt kom brev från Sverige att hertigen givit sitt samtycke till bytet, och Fredrik sade sig vara nöjd med Haag. Detta var troligen sant, Fredrik låter framskymta i dagboken hur tråkigt det var att behöva lämna alla nära vänner i Holland och Belgien. I slutet av juni närmar sig kriget åter Brüssel och man börjar lämna staden. Den 28 juni skildes Fredrik Reuterswärd och Axel von Fersen åt. Fersen for till Köln och Fredrik till Delft, för att invänta defintivt besked om sin placeringsort. Först den 1 november 1794 fick han officiellt order om att vara svenske kungens sekreterare i Haag och att legationssekreteraren där, Carl Gustaf König skulle resa till Lissabon. I Haag kom Fredrik att arbeta närmast under den svenske ministern där, greve Fredrik Adolf Löwenhielm, som var gift med en jämnårig kusin till Axel von Fersen, Christina Augusta von Fersen.

Fredrik var i sann mening en sällskapsmänniska, som hade lätt att få goda vänner, vilket märks såväl under de diplomatiska åren utomlands, som under hans senare år i Sverige. Han hade tydligen ett behov av att umgås med närstående och med flera mycket nära vänner. När en av, som han säger, käraste och sanna vänner, greven Van der Burgh, i vars familj han tillbringat många trivsamma dagar och som han reste mycket med i Holland och Belgien, avled i november 1794, sörjer han sin vän djupt. Han fortsätter att umgås med familjen, dock ej så ofta som tidigare. Ett år senare skriver Fredrik i dagboken den 2 september att Haag blir så tråkigt nu, när hans mycket goda vänner familjen de Knyff lämnar Haag för att resa till Brüssel.

Under åren i Haag fick Fredrik vid flera tillfällen tjänstgöra som chargé d’affaires då greve Löwenhielm ibland var bortrest flera månader i streck. Av Fredrik Reuterswärds bevarade brev till Axel von Fersen får

man veta att Fredrik under åren i Haag, åtminstone fram till 1799, höll Axel von Fersen underrättad om allt som hände där, samt nyheter från Paris som han hört. Under förra delen av 1795, då Fredrik var på förslag att bli Riddare av Svärdsorden, påminner han Axel von Fersen i breven att ej glömma honom, d v s rekommendera honom. Han blev bönhörd, i dagboken under den 12 maj 1795 nämner Fredrik att han fått brev från baron Sparre att kungen utnämnt honom till riddare.

Den 6 juni 1801 fick Fredrik ett officiellt brev från kanslipresidenten Fredrik Vilhelm von Ehrenheim med bekräftelse att kungen utnämnt Fredrik Reuterswärd till legationssekreterare i Paris. Han kände sig smickrad att Paris blev hans nya tjänstgöringsort och nämner även i dagboken att han länge velat lämna Haag. Den 1 juli lämnade Fredrik Haag, efter 7 års tjänst, och for via besök hos familjen de Knyff i Brüssel till Paris, dit han anlände den 14 juli för att arbeta tillsammans med den svenska ministern där, baron Carl August von Ehrenswärd. Denne var endast 7 år äldre än Fredrik och, enligt dagboken, umgicks de flitigt och bodde även på samma adresser under Fredriks tid i Paris.

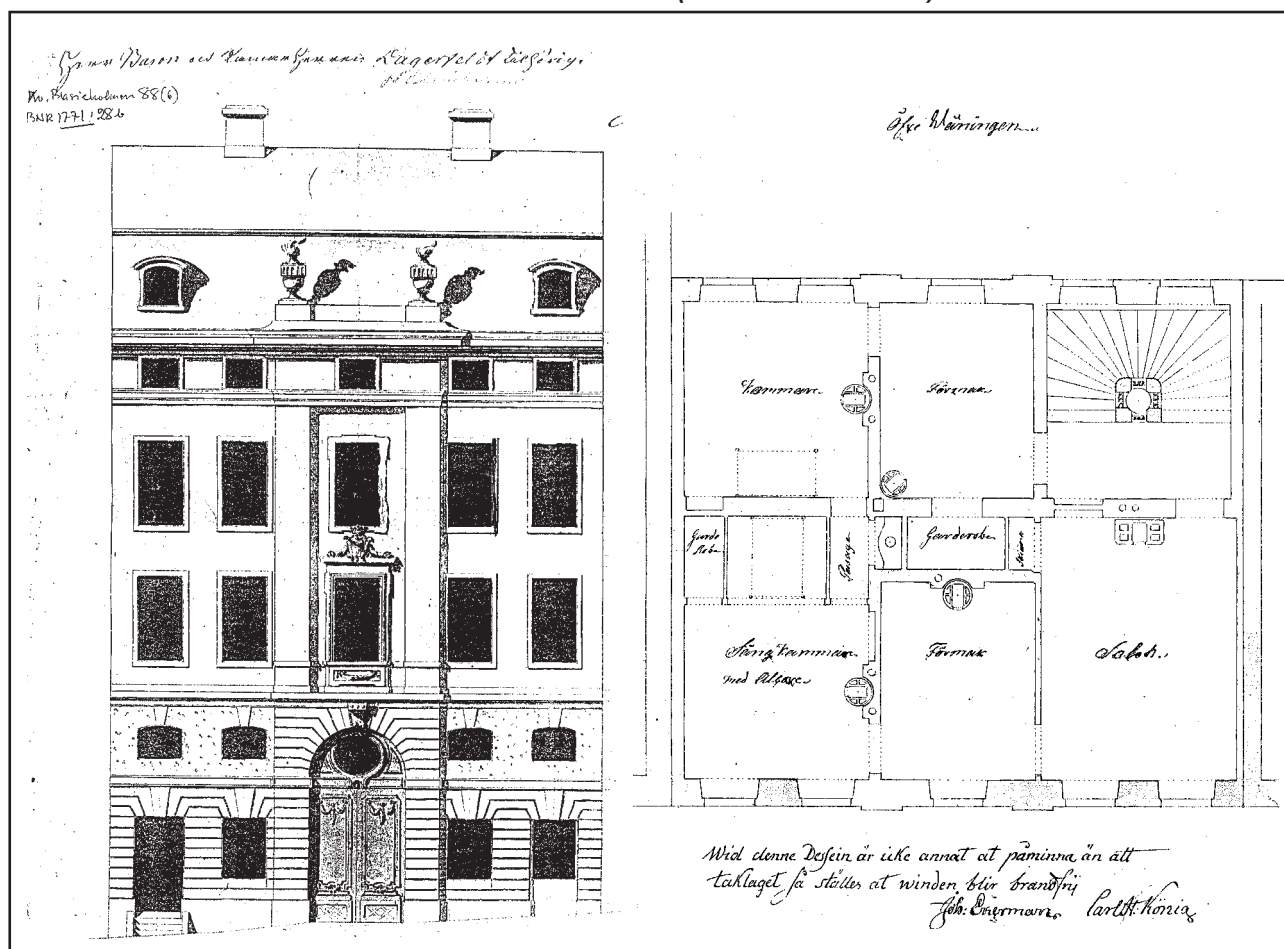
Fredriks dagbok är under Paris-åren fylld av alla sevärdheter och alla stora fester han och Ehrenswärd besökte. Den man, som knappt tio år tidigare bistod Axel von Fersen i hans försök att hjälpa det franska kungaparet, beskriver nu bl a när han för första gången presenterades för förste konsuln, Napoleon Bonaparte av ministern Talleyrand, samt hur han flera gånger var på audiens hos förste konsuln och att han umgicks i kretsen runt Bonaparte.

2 september 1801

"...je dinai chez le Premier Consul Bonaparte, il y avait environ 50 Couverts, la plupart des militaires; il n'y avait d'étranger Gen autr: mr Vincent, le Brn d'Ehrenswärd et moi; Personne que nous deux du Cour diplomatique. Il n'y avait d'autres Dames que Mdma Bonaparte et sa fille mdde de Beauharnais; je fus placé à côté de cette dernière, avec laquelle je causai beaucoup, et qui est infiniment aimable..."

(Dagboken, vol 2 sid 107)

Anders Fredriks bostad vid Blasieholmstorg mitt emot Fersenska palatset. Nedan plan av den övre bostadvåningen i huset innehållande bl.a. hans sängkammare. (Stockholms stadsarkiv).

Året därpå var Fredrik och Ehrenswärd på audiens i Tuillierierna och på La Malmaison för att besöka förste konsulten mer privat samt även på Chateau de St Cloud. Tiden i Paris beskrivs så levande och positivt (frånsett Fredriks olika opassligheter, han led bl a bröstvärk, fluss, och flera gånger återkommande kolik, vilken gav hög feber och som Fredrik kallar reumatisk) att det troligen var en tid som Fredrik gärna berättade om för sina vänner hemma i Sverige efter det han återvänt hem.

Den 14 juni 1803 kom ett nytt brev till Fredrik från kanslipresidenten i vilket han informerades om att kungen transporterat honom till samma tjänst i Wien och den 6 augusti reste Fredrik så igen till en ny uppehållsort. Han tog en rundlig tid på sig att resa dit, för att få tillfälle att se ställen där han inte tidigare varit. Hela resan är nogt beskuren i dagboken.

Den 24 september anlände Fredrik till Wien där baronen Gustaf Mauritz Armfelt då var minister. Armfelt presenterade honom officiellt som sin ställföreträdare, då Fredrik skulle fungera som chargé d'affaires när Armfelt var frånvarande.

Under 1804, då Fredrik var i Wien, var den svenske kungen Gustaf IV Adolf på en europeisk resa. Fredrik fick brev om att kungen ville träffa honom under sin resa och bad därför Fredrik att möta honom i Leipzig. Den 31 augusti anlände kungen och hans familj dit och efter några dagar, den 3 september återvände Fredrik till Wien. Detta var den sista större begivenhet som Fredrik skildrar i dagboken innan han ett drygt år senare blev avlöst och fick återvända till hemlandet. Den 8 november 1805 lämnade han Stralsund glad över att efter nära 20 år få återvända hem för gott.

Hemresan genom Sverige började Fredrik i Ystad och hade då bl a sällskap med greve Axel von Fersen och hans syster, Sophie Piper. De reste tillsammans till familjen Ehrenstähle på Änganäs. Där skildes resesällskapet och Fredrik tog god tid på sig att besöka alla kära släktingar i Småland och Östergötland. Först den 22 november kom Fredrik till Stockholm. Till nyår återvände Fredrik till släkten och reste med sin nièce Christina Charlotta till brodern Per på Björnskog för att fira nyår. Han stannade nu åter en längre tid hos sina nära släktingar och återvände först den 8 februari 1806 till Stockholm. Fredrik relaterar nogt alla sina besök hos de olika släktingarna och vilka som han reste med. Återkommande var besöken hos bröderna Adam på Ekäng och Per på Björnskog samt hos systemen Ulla, gift Sjösteen, på Mjölsefall. Enligt dag-

Sophie Fersen (gift Piper). Målning av L. Pach d.y. 1790. Lövstad. Foto SPA.

boken var Ekäng och Mjölsefall hans mer stadiga uppehållsorter, dit han ofta for, och som han återvände till under de smärre utflykterna till annan släkt och vänner. Hans stora släktkärlek framträder nu tydligt, liksom hans önskan att alltid ha sällskap med sina nevöer och nièces under alla resor såväl längre som kortare. Med tanke på det innehållsrika liv han levat under sina utlandsår kan man förmoda att de unga "reuterswärdarna" uppskattade hans sällskap och att få höra om den "stora världen".

Fredriks liv i Östergötland-Småland har delvis skildrats i denna boks första kapitel sid 29-31.

Men ännu hade ej Fredrik helt lämnat sitt officiella liv i Stockholm, han tjänstgjorde bl a fortfarande vissa perioder vid livdrabantkorpsen. I Stockholm hade han en våning i huset mitt emot Fersenska palatset på Blasieholmen, kvarteret Blasieholmen 88, vid torget (se bild). Mantalsskrivna i bostaden förutom överste Fredrik Reuterswärd var hans hushållerska änkan Catharina Heijde, som enligt hans dagbok var hos honom i många år, samt en lakej. I sin stora våning

hade han enligt sin dagbok flera gånger släktingar boende. Den 13 februari 1806 lämnade han Vadstena, där han besökt sin äldriga mor, och for med niëcen Christina Charlotta åter till Stockholm, där Christina Charlotta till en början skulle bo hos honom.

Den 1 mars skriver Fredrik att han vid ett besök hos vännen Böklund (Anton Bökelund, lantränkmästare) träffade mademoiselle Jeanna Maria Hofwing, som han ej sett sedan han kom tillbaka till Sverige och som han för 20 år sedan ville gifta sig med. Under våren var han ute i sällskap med henne i Stockholm flera gånger, men mer blev det ej nu. Han förde ett rikt sällskapsliv under våren och var ute på många begivenheter, bl a på Drottningholm och Svartsjö, Haga och Karlberg, ofta i sällskap med svågern Liljensparre och några syskonbarn. Han paraderade för första gången i kyller och kyrass med gardeskorpser i kungens våning. Den 16 juni anlände Axel von Fersen och hans syster Sofie till Stockholm. Därefter skriver Fredrik lakoniskt i dagboken endast att han var hos dem varje dag till dess han reste från Stockholm.

Avresan till Mjölsefall skedde den 21 juni, även nu med flera niëcer som resesällskap. Han tillbringade hela sommaren 1806 i sina släktingars krets. Sommarvistelsen börjades på midsommarafton i Mjölsefall och slutades på samma gård den 29 september, då Fredrik och systerdottern Marie Sofie Sjösteen avreste till Stockholm. Under denna sommar reste Fredrik även till brodern Pontus, bosatt i Bohuslän med sin familj på bostället Ormo, i sällskap med tre niëcer, se sid 30. För övrigt fördrev han sommaren med jakt och fiske samt besök hos släkt och vänner, ibland bara över en middag, ibland under flera dagar. Med på resorna var ofta hans syskonbarn, som på så sätt fick träffa jämnåriga ungdomar på herrgårdarna och säterierna. Flest ungdomar som sällskap, sex niëcer och tre nevöer, hade Fredrik med sig på en resa från familjen Leijonhufvud på Asa, via Växjö till Ehrenstråhles på Änganäs, där man stannade från den 2 till den 17 september.

Åter i Stockholm den 1 oktober 1806 var Fredrik under oktober på flera fester för att träffa sina vänner. Den 5 november övertog Fredrik kommandot över livkorpens expedition under friherre Danckwardts sjukdom. Julen tillbringade Fredrik hos Axel von Fersen som hade en stor fest med 28 gäster och där man hade "une loterie de Julklappar". I början på januari 1807 var tjänstgöringen vid livkorpens slut för denna gång och Fredrik begav sig av till släkten i Östergötland i underbart vinterväder. På vinterturerna tog man

ofta genvägar över isarna. Under den 16 januari har Fredrik antecknat att han reste ensam med sin lakej från Mjölsefall till Ekäng, det var första gången sedan han återkommit till Sverige som han reste ensam. Den 16 februari återvände Fredrik till Stockholm. Den 4 april 1807 skrev Fredrik att den dagen var den underligaste i hans liv. Han hade samtalat med två damer och en tredje hade skickat honom ett litet brev - alla tre damerna ville gifta sig med honom! Han säger att de var "des dames estimables" och gamla bekantskaper. Enligt Fredrik hade han avböjt alla tre frierierna så artigt han kunde.

Den 20 juni 1807 lämnade Fredrik och två niëcer Stockholm för att vara i Östergötland och Småland över sommaren. Niëcerna for direkt till Mjölsefall men Fredrik fortsatte till brodern Adam på Ekäng för att fira midsommar. Som beskrivits ovan, sid 21, kom Fredrik till Mjölsefall den 29 juni och hann träffa sin mor innan hon avled där. Denna sommar beslöt Fredrik och hans bror Adam sig för att göra en nostalgisk resa till de trakter där de föddes och upplevde sin ungdom. De startade från Ekäng den 17 juli, med på resan var även Adams yngste son Ulrik. Via Bollnäs for man till Disawed där de mottogs med öppna armar av fänrik Braun. Tillsammans med Braun besökte de "Parc Omberg", gick upp på hjässan och njöt av den magnifika utsikten. Därefter lämnade de Disawed och besökte Väversunda kyrka på vägen till släktingen Magnus Sjösteen. Efter middagen fortsatte de till Huseberga där brödernas gamle preceptor, prosten Lundborg besöktes. På kvällen kom de till Enanders på Rogslösa, där de stannade i två dagar. Enligt Fredriks anteckningar roade de sig mycket i Rogslösa, Enanders hade fem mycket glada och aimbla flickor. Efter ett par dagar fortsattes färden till kusinen Jacobina Sjösteen i Väversunda där man åt middag för att sedan resa till Stora Lund, där Fredrik och Adam var födda. Efter någon timme fortsatte de tre resenärerna till baron Knut Sparre på Sjöstorp. Därifrån for Fredrik och Adam till gamla baronessan Boije på Orrnäs, där Fredrik tillbringat två barndomsår. Sedan vidare till löjtnant Stålhammar på Ösjö, dit Adams son Ulrik även kommit. Därifrån besöktes Västergården i Åby samt prosten Ekmansson. Sällskapet besökte även Åby kyrka för att se vilka ändringar som gjorts sedan de senast var där. På vägen till barndomshemmet Sättra tittade man även in på Järnestad, som hört till Reuterswärd när de ägde Sättra. Den 23 juli vände man hemåt igen, besökte familjerna på Stjernösand och var på kvällen åter på Ekäng. En veckoresa som

Fredrik beskrev som "aussi heureux qu'amusant et agréable".

Uppehållen hos släktingarna blev längre och längre och Fredrik skriver i sin dagbok att han finner det allt svårare att lämna släkt och vänner för huvudstaden. Först den 28 oktober återvände han till Stockholm och började sin tjänstgöring vid livdrabant-Corpsen. Fredrik nämner en liten rolig detalj i dagboken: den 12 december fick hela livdrabant-Corpsen order att lägga sig till med mustasch. Lydigt lät Fredrik sina växa från följande dag. Fredrik berättar att han samma dag var på stor supé hos hertiginnan Hedvig Elisabeth Charlotta. Även denna jul firade Fredrik hos Axel von Fersen och hans släkt.

Den 27 februari 1808 kom Adams son Ulrik till Stockholm för att passera graderna och bodde hos farbrodern, en månad senare kom även Fredriks nevö Hampus Ehrensträhle dit och stannade 14 dagar. I dagboken framkommer att Fredrik har lagt sig till med de franska benämningarna "nièce" och "nevö" även när det gäller hans systers barnbarn (Enligt Fransyskt och Svenskt Lexikon, tryckt 1814, är nièce och neveu syskonbarn, men "à la mode de Bretagne" även syskonbarns barn, liksom oncle enligt detta språkbruk även kan vara fars eller mors syskonbarn. Om någon som vill läsa Fredriks, i släkthistorisk synvinkel, verkligen intressanta och givande på Riksarkivet bevarade dagböcker, är det av vikt att komma ihåg hans sätt att benämna sina släktingar). Nevön Ehrensträhle är egentligen Fredriks äldsta syster Margareta Elisabeths dotterson, men jämnårig med Fredriks andra syskonbarn.

I mars fick Fredrik en kunglig order att han under april, maj och juni skulle assistera i Krigshovrätten. Hans första stora session där var den 6 april. Detta uppdrag fick Fredrik avbryta redan i mitten av maj då han fick ett viktigare uppdrag av kungen, han skulle resa till Jönköping tillsammans med den franske emigranten hertigen av Piemme för att möta Ludvig XVI:s brorson, hertigen av Angoulême och ledsaga denne till Stockholm. Innan avresan var Fredrik hos kungen Gustaf IV Adolf på Haga och dinerade samt fick instruktioner för resan. Fredrik beskriver utförligt

denna resa, hur man på vägen till Stockholm besökte respektive landshövding.

Efter att ha spisat glass och druckit thé hos landshövdingen i Östergötland, greve Fredrik Georg Strömfelt, sov man över natt på Löfstad, som Axel von Fersens syster Sophie Piper ägde och var bosatt. Sällskapet anlände till Stockholm den 28 april och togs emot av kungen och hans farbror, hertig Karl.

Fredrik fick nu tjänstgöra som uppvaktande kavallerier under hertigens vistelse i Stockholm. Fredrik berättar bl a att han tog med hertigen upp till Mosebacke för att se den underbara utsikten över Stockholm, vilken de även beundrade från Katarina kyrktorn.

Under vistelsen i Stockholms umgicks Fredrik och hertigen ofta med Axel von Fersen och hans syster. Gustaf IV Adolf var, enligt Fredrik, mycket tacksam, men, skriver Fredrik, då kungen ville belöna honom talade han i stället för två yngre släktingar, bl a brodern Pers son Carl Gustaf, att han skulle utnämnas till fänrik vid sitt regemente, vilket tydligen beviljades, denne blev fänrik vid Jönköpings regemente den 30 maj 1808!

Den 31 maj lämnade hertigen av Angoulême och Fredrik Stockholm för att resa till Karlskrona dit man anlände 2 juni.

Sedan reste sällskapet runt i Blekinge och Skåne. Här anslöt sig hertigens hustru, Ludvig den XVI:s dotter, Marie Therèse Charlotte "madame royale" till resan. Den 18 juli lämnade Fredrik och hertigens svit Karlskrona och reste via Växjö, Jönköping, Alingsås till Göteborg varifrån man flera gånger reste till Trollhättan fram och tillbaka. Först den 23 augusti kunde Fredrik lämna Göteborg för att resa till sina släktingar. Han tog farväl av hertigen och hans sällskap och den 25 augusti var han på broderns Ekäng.

Den sena ankomsten under sommaren resulterade i ett mycket hektiskt sällskapsliv med vännerna runt omkring i Östergötland och norra Småland. Det blev så mycket att t o m sällskapsmannen Fredrik skriver att tiden gick mycket fort, särskilt "le tems que nous pouvions rester à nous seule". Den 27 oktober lämnade Fredrik Ekäng och reste till Stockholm. Väl där var han på supé hos hertigparet Karl och hans hustru

Anders Fredrik Reuterswärd,
miniaturmålning av ryske konstnären A. Ritt (Nationalmuseum).

samt hos kungen på slottet för att redogöra för resorna med hertigen av Angoulême. Under vintern 1808-09 var Fredrik ett par gånger hos kungen på slottet. Vid ett av besöken, i slutet av januari 1809, fick han i uppdrag av kungen att resa till generalen Gustaf Mauritz Armfelt på Nynäs i Södertörn. Armfelt, som Fredrik arbetade med under sin tid i Wien, hade han redan besökt tidigare i januari.

Den 25 januari gav Fredrik sig iväg i sällskap med abbé Gridaine (troligen en informator för Armfelts små söner) tidigt på morgonen, enligt Fredriks egna ord var det ett fasligt yrväder, som varat ett par dagar, vägarna var dåliga med mycket snö och drivor att arbeta sig igenom. Han nämner att det var flera bönder på vägarna som trampade ner snön för de resande. Fredrik, som normalt reste Stockholm - Östergötland på en och en halv dag kom nu ej längre än till Häringe, dit han anlände kl. 7 på kvällen. Nästa morgon for man vidare i -24 graders kyla. De två resterande milen till Nynäs tog hela dagen, först kl.4 på eftermiddagen var man framme. Då hade temperaturen sjunkit till -32 grader! General Armfelt var mycket förvånad att någon reste i sådant väder. Efter ett par dagars vila återvände Fredrik till Stockholm i blidare väder.

Men det var inte bara kylan som besvärade Fredrik :

"...på bortresan hade jag den olyckan att uti en grop, stöta mig för mund med Piskan som stog emellan Benen, och det så hårt att 3 à 4 tänder fram i mund lossnade helt och hållit, samt blödde jag därvid rätt mycket; tänderna ehuru lösa sutto dock qvar ända tills den 13 Februarij då jag måste låta taga ut 3ne stycken af dem..."

Fredrik skriver även att han den 25 februari lade sig till med peruk.

Kung Gustaf IV Adolfs avsättning beskrivs av Fredrik. Den 12 mars 1809, som var en söndag, fick han och hela Livdrabantcorpsen order att vara på slottet kl. 4 på eftermiddagen. Han var kvar där till kl. 7 på morgonen då han gick hem för att packa, eftersom hela Corpsen hade fått order att samma dag beledsaga kungen bort från Stockholm. Fredrik återkom till slottet kl.12.00 då han "erfor med stor surprise att man redan Kl. 1/2 10 arresterat Kungen". På eftermiddagen proklamerades hertig Karl till riksförreståndare. Den avsatte kungen fördes under natten med stark eskort till Drottningholm. Här kan man undra om inte den diplomatiska Fredrik Reuterswärd, som umgicks med den kungliga familjen, "råkade" gå

hem och packa sitt bagage just i rätt tid för att ej behöva vara med om arresteringen?

Fredrik tjänstgjorde vid Livdrabantcorpsen fram till 2 maj detta år. Han fick av hertig Karl skriftlig bekräftelse på sin begäran om sex månaders permission från 1 maj för att få resa till släktingarna på landet. Den 30 april var Fredrik hos hertiginnan Hedvig Elisabet Charlotta och prinsessan Sofia Albertina på avskedsvisit innan han skulle resa. Den 1 maj, hans sista tjänstgöringsdag för denna gång, utblästes riksdagen och Fredrik har antecknat att han var hos hertiginnan på supé.

Den 3 maj tog Fredrik ut sin riksdagspollett för ätten Reuterswärd, men då han lämnade Stockholm redan den 10 maj hann han bara bevista riksdagspredikan och plenum plenorum på Rikssalen.

Fredrik noterar att han kom till Ekäng om aftonen den 11 maj. Den 16 maj lämnade Fredrik med brorsonen Per Adam Ekäng för att besöka släkten på Mjölsefall, dit tog man sig roendes och gåendes. Senare, 26 maj, reste Fredrik med två av Adams döttrar, Christina Charlotta och Hedda ner till Björnskog och efter åtta dagar där fortsatte man besöka olika släktingar under en resa som tog sju veckor innan de var tillbaka på Ekäng. Ett par veckor var Fredrik på Mjölsefall, där han enligt egen utsago roat sig mycket med fiske och annat agreabelt. Fredrik noterar noga alla krassligheter och olycksfall han råkar ut för. Den 11 oktober 1809, på Ekäng, skriver Fredrik att han i flera dagar haft en stark fluss och ont i vänstra ögat. Han pålade då en spansk Flugla på vänstra armen, vilken drog mycket och länge, samt drev bort flussen från ögat.

Den 25 oktober, innan Fredrik skulle återvända till Stockholm efter tjänstledigheten, for han med brodern Adam till major Adolf Durée på Tängby "då jag innan vi satte oss till bords om middagen, köpte av major Dureé Eksebo säteri för 24 000 Riksdaler." Varefter Fredrik två dagar senare startade återfärden till Stockholm. På vägen besökte han riksmarskalken Axel von Fersen och grevinnan Piper på Löfstad.

Den 10 januari 1810 skedde, enligt Fredrik, den nye kronprinsens intåg i Stockholm med många ceremonier (den danske prinsen Kristian August). Den 28 april avslutades den långa riksdagen och Fredrik var med på riksdagspredikan och när riksdagsbeslutet togs den 2 maj. Han lämnade Stockholm den 24 för att resa till sitt nya säteri Eksebo. Flera reparationer skulle utföras och brorsonen Per Adam var hos honom på Eksebo. Den 31 juli kom även brorsdottern Hedda

dit och i september kom från Ekäng svägerskan Christina med de två äldsta barnen på ett tiodagarsbesök. Övriga nära släktingar kom på visiter hela sommaren och hösten. Först den 11 november lämnade Fredrik Eksebo och reste via Mjölsefall till Stockholm dit han anlände den 29 november.

Så fort Fredrik anlät till Stockholm var han på besök på slottet, hos kungen, den nye kronprinsen Karl Johan och hos drottningen. Den 4 december var han närvarande vid Axel von Fersens begravning.

Några dagar senare bad kungen Fredrik att resa till Vaxholm och eskortera von Fersens syster, grevinnan Sophie Piper till Löfstad och under vägen skydda henne. Hela den resan är nogt relaterad i dagboken. Allt gick väl och den 28 december var Fredrik tillbaka i Stockholm där han avtackades av kungen och drottningen.

Den 18 april 1811 var Fredrik hos kungen och fick då permission till den 20 november för att vara på landet. De sista dagarna i Stockholm, för denna sejour, var Fredrik två gånger hos drottningen, bl a för att få brev och kommissioner till grevinnan Sophie Piper på Löfstad. Kronprinsparet bjöd honom på middag den 21 april och två dagar senare lämnade Fredrik Stockholm i sällskap med Fredrique Sjösteen till Norrköping. Fredrik reste därifrån till Löfstad där han stannade i nära tre veckor. På vägen ner genom landet till Eksebo gjorde han uppehåll på Ekäng och på Mjölsefall varifrån Fredrik gjorde flera kortare visiter hos ett flertal släktingar och goda vänner.

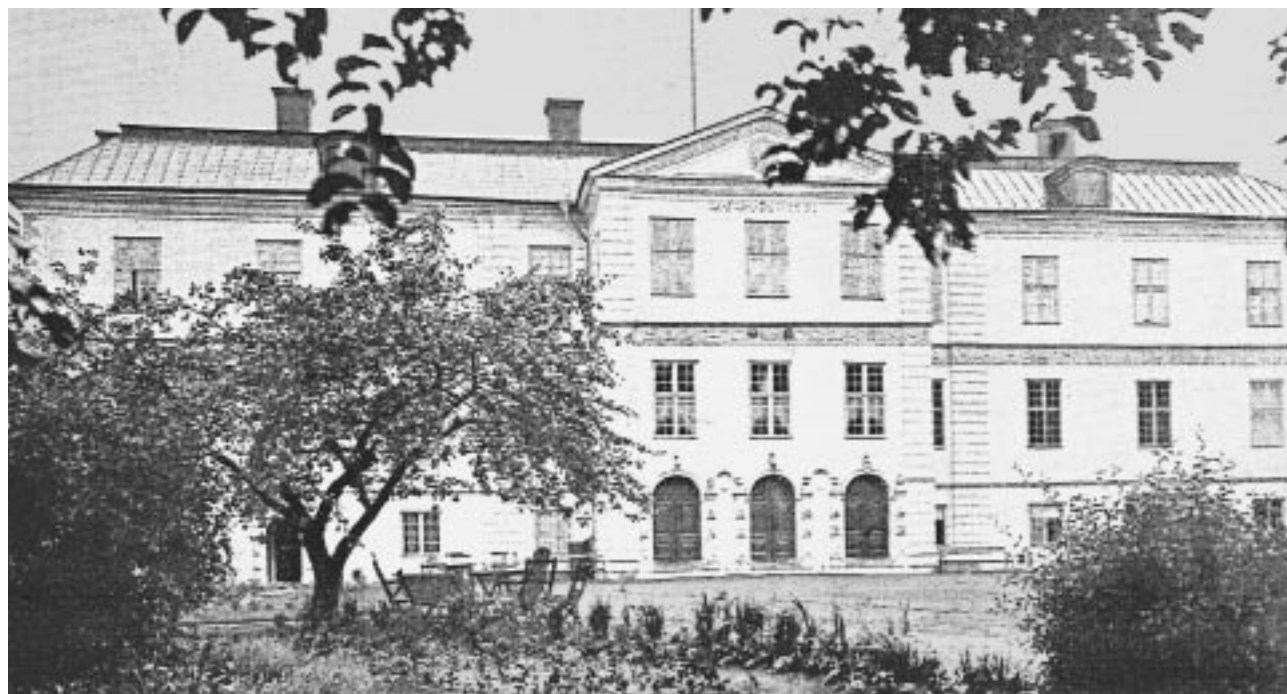
Den 28 maj kom Fredrik till Eksebo och den 2 juni var han på sockenstämma i Virserum angående upp-

ställning och utskrivande av förstärkningsmanskap. Fredrik var förordnad att närvara i landshövdingens ställe. Sockenstämman drog ut på tiden och först den 14 juni var man överens i socknen och lottning kunde förrättas. Men de lokala uppdragen var ännu ej slut, den 17 juni var Fredrik på Hultsfreds gästgivargård för att övervaka roteringen av oroterade hemman. Men därefter kunde Fredrik för första gången fira midsommar på sitt eget säteri med en stor del av släkten hos honom.

Eksebo blev ej länge i Fredriks ägo. Redan den 9 augusti 1811 sålde han säteriet till major Axel Fredrik Rothlieb för 40 000 riksdaler, efter Fredriks upprustning hade tydligen säteriet stigit i värde. Den 27 september 1811 anlände herrskapet Rothlieb och den 30 september lämnade Fredrik tillsammans med Gustava Sjösteen och Christina Charlotta Reuterswärd Eksebo för gott. De reste via längre besök på Herrmanstorp, Björnskog och Ekäng till Mjölsefall där Fredrik blev kvar till 12 november då han begav sig mot Stockholm. Även på denna resa tog han vägen över Löfstad, där han stannade en vecka och anlände till Stockholm den 22 november. Redan dagen efter var Fredrik på besök kungen, drottningen och kronprinsen.

Den enda gång Fredrik nämner sin egen ekonomi i dagboken är den 16 februari 1812. Han skriver då att han fått besked att ett holländskt handelsbolag, där han hade placerat 2 500 riksdaler banco, hade gått i bankrutt, vilket orsakade honom en ansevärd förlust.

Löfstad Slott

Den 31 mars började exercisen på drabantcorpsen, vilken tydligen varade till slutet av maj. Först den 28 maj kunde Fredrik lämna Stockholm och resan gick ”som vanligt” först till Löfstad. Därifrån gjorde sedan Fredrik ett flertal utflykter för att bese något lämpligt säteri att köpa nu när Eksebo var sålt. Den 19 juni reste han till Mjölsefall och efter tio dagar till Ekäng.

Den 14 juli 1812 reste Fredrik till brukspatron Lundström som ägde säteriet Rosenholm. Fredrik var intresserad av egendomen och den 16 samma månad köpte han Rosenholm. Efter det att kontrakten upprättats och signerats för Fredrik vidare för att hälsa på sina vänner och släktingar. Nu när köpet av en egendom var avklarad kunde han i lugn och ro njuta av sommar och alla kära släktingar och goda vänner. Den 21 augusti for Fredrik till Rosenholm. Redan efter två dagar fick han besök av Carl Adolf Torpadius och Carl Gustaf Reuterswärd, som ville se hans nya säteri. Fredrik och brukspatron Lundström åkte till Landsjö marknad, där han bl a gjorde upp med mamsell Johanna Laurell, dotter till kronobefälningssmannen i trakten, att hon från den 14 mars nästa år skulle förestå hans hushåll på Rosenholm. Efter sedvanliga höstbesök på syskonens gårdar startade Fredrik återresan

till Stockholm redan den 17 september och även nu med besök på en vecka på Löfstad hos familjen Piper. Av Sophie Pipers två söner var det **Carl** Fredrik som bodde på Löfstad med sin mor och som också ärvde säteriet efter henne.

Fredrik anlände till Stockholm den 25 september och var då genast hos drottningen Hedvig Elisabeth Charlotta, med senaste nyheter från Löfstad (Sophie Piper tjänstgjorde tidigare som hovmästarinna hos drottningen). Följande dag besökte han kungen och kronprinsen. Eftersom Fredrik nu köpt sitt säteri, där han planerade att vistas större delen av åren, flyttade han från sin stora våning i Stockholm, som han bott i under 7 år. Han flyttade inte långt bara till en mindre våning i samma kvarter in på gården. Fredrik blev inte så länge i Stockholm denna vinter, redan den 3 mars 1813 tog han avsked av kungen och drottningen. Den 4 mars åt han middag hos kronprinsen och tog avsked av honom. Dagen efter lämnade Fredrik Stockholm tillsammans med den engelske mylorden Dumfries som också skulle besöka Löfstad. Efter en vecka reste Fredrik vidare söderut, delvis i vagn på vanligt vis, delvis med kälkar under vagnen då det var gott slädföre. Denna gång reste Fredrik direkt till

Vy över Rosenholms säteri våren 1908, vänstra huset som sedan länge är nedbrunnet var eg det ursprungliga corps de logiet med två flyglar, även de borta eller flyttade. På norra flygelns plats byggdes senare den nuvarande huvudbyggnaden.

Rosenholm utan besök hos syskonen och deras familjer. Den 15 mars anlände Fredrik till sin nya egendom, där var då redan, förutom brukspatron Lundström, Carl Gustaf Reuterswärd, mamsell Laurell och hennes bror. Följande dag avlämnade brukspatronen allt till Fredrik och flyttade om aftonen. Carl Gustaf Reuterswärd återvände till Björnskog för att hämta sin syster Marie Sofie och de återkom efter en dag för att hjälpa till med uppackning och arrangemang under en vecka.

Under april månad åkte Fredrik runt med brukspatron Lundström och hälsade på och lärde känna de olika grannarna. Under sommaren blev det sedan täta besök av alla släktingar och kvar på Rosenholm var hela tiden brodern Adams dotter Ulla och systerdottern Gustava Torpadius. Båda niëcerna och mamsell Laurell for med Fredrik på visiter, kortare eller längre under sensommaren och hösten.

Den 3 november har Fredrik noterat att det var husförhör på Rosenholm. Någon vecka senare lämnade han säteriet för att så småningom komma till Stockholm. Efter besök på Björnskog och Ekäng kom Fredrik till Löfstad den 24 november 1813. Där var då även Sophies äldsta son Axel Piper från Ängsö med sin hustru.

Den 30 november var Fredrik i Stockholm, några besök på slottet är ej antecknade, däremot insjuknade Fredrik två veckor senare i en svår förkylning med ”faselig bröstvärk och hosta” som höll honom i sängen i tre veckor och inomhus i sex veckor. Fredrik har antecknat att han den 25 januari 1814 var ute för första gången. Endast en dag senare skriver han ”var jag på stor fest på slottet, kronprinsens födelsedag”!

Fredrik hade nu en stor egendom att bo på och bör-

jade tänka på att eventuellt gifta sig. Han kunde ju ej förlita sig på att syskonbarnen alltid ville ställa upp. År 1814 hade Fredrik blivit 58 år gammal. Den 22 februari är noterat:

”Träffade samt talte jag änteligen för första gången med alwäre vid J M (Johanna Maria Hoving) - och afgjordes saken genast emellan oss.”

Någon dag senare insjuknade Fredrik igen, nu endast med tre dagars sängläge. Efter hans redogörelse för sjukdomen står...

”Sedan blef det bättre så att jag fjerde dygnet kunde gå upp från sängen och den 28 ehuru otroligt matt och swag måtte jag gå ut för angelägna ärenden. Jag hade då ett förtroligt swårt samtal med J M. NB den 28 februari”.

Under den 28 har Fredrik skrivit att han hade ett samtal om vänskap med J M. Tydligt var den nu relativt till åren komne och (enligt dagboken) rätt ofta krasslige Fredrik mest intresserad av ett äktenskap i vänskapens tecken. Den 5 mars bytte Fredrik och J M ringar på Sundby och drack mosel på aftonen. I dagboken kallar Fredrik Johanna Maria konsekvent för JM.

Därefter lämnade Fredrik sin förlovade i Stockholm och reste iväg till Löfstad den 11 mars där han stannade i tio dagar och fortsatte sedan till Mjölsefall. Till Stockholm och Johanna Maria återvände han ej förrän efter den 24 oktober 1814. Våren och sommaren 1814 var enligt dagboken fylld av trevliga besök, fester och smärre resor. En detalj - under den 28 april står att Fredrik för första gången åt sparris från Rosenholms trädgård.

Fredriks dagbok avbryts den 24 oktober 1814 och återupptas den 28 september 1816. Under denna tid

skedde några viktiga händelser i Fredriks liv. Han begärde avsked från tjänsten (överstelöjtnant) vid livdrabantkåren som beviljades den 7 december 1814. Några månader senare gifte han sig i Huddinge församling, den 21 februari 1815 med Johanna Maria Hoving. Bröllopet ägde rum i hennes föräldrahem Sundby säteri. Man kan förmoda att hela den sommaren

Nuvarande huvudbyggnaden på Rosenholm byggd omkring 1850.

reste Fredrik runt till alla släktingar och vänner för att presentera sin hustru, den nya husfrun på Rosenholm. Sophie Piper avled på Löfstad den 16 februari 1816.

När Fredrik återupptar dagboksskrivandet i september 1816 var familjen samt Gustava Torpadius på Rosenholm. Fredrik, hans hustru och Gustava företar flera smärre resor mest till de relativt närliggande egendomarna, till familjen Ehrensträhle på Herrmanstorp, familjen Vult von Steijern på Hallsnäs, samt till änkefru Reuterswärd och hennes familj på Björnskog. Man kan ana att änkefrun Hedda och Johanna Maria som båda vuxit upp i Stockholm hade mycket gemensamt. Ulrik Reuterswärd var ofta på besök på Rosenholm under slutet av 1816 och 1817. Först den 26 december 1816 reste Fredrik och Johanna Maria till Sundby och Stockholm. De återkom den 3 mars 1817 till Rosenholm. Fredrik har ej gjort några anteckningar om livet i Stockholm. När Fredrik under sommaren 1817 gör en del längre resor till släktingarna på Ekäng och Mjölsefall samt till Schmitterlövs på Olstorp, då reser han utan sin hustru. Under visiterna i Östergötland är det fortfarande hans niëcer och nevöer, oftast brodern Adams barn Ulrik och Ulla, som gör honom sällskap. Under sommaren träffade han sina enda återstående syskon bröderna Adam och Pontus. Nedstämd noterar han den 16 november 1817 att han fått express från Ekäng att hans bror Adam avled den 12 november. Den vintern var Fredrik sjuk en längre period, närmare bestämt från 10 november till 23 januari, så någon resa till Stockholm blev inte av. På Rosenholm fick man besök av flera medlemmar av familjen Ehrensträhle och från Björnskog kom svägerskan Hedda med dottern Sofia och firade nyår på Rosenholm. Under 1818 förde Fredrik sin dagbok fram till den 3 augusti då den avslutas.

En genomgång av sockenstämmoprotokollen för Lannaskede visar att Fredrik Reuterswärd för första gången deltog i en sockenstämma den 29 augusti 1813 som ägare av Rosenholms säteri. Han var ej närvarande vid alla sammanträden, men minst ett per år 1813-1816. Vid dessa sammanträden justerade han alltid protokollen. Mellan 1817 till 1820 är han ej upptagen i protokollen. Som framgått ovan var han sjuk under några perioder 1818, kanske även 1819. Till en sockenstämma den 22 november hade Fredrik Reuterswärd inlämnat en skrivelse, i vilken han opponerar sig mot att sockenstämman vid föregående stämma beslutat att lägga ned socknens fattigstuga. De fattiga skulle i stället hysas av de, som har fattiga på sina ägor. Fredrik

finner detta helt stridande mot lag och ordning och citerar gällande fattigvårdslagar och tidigare av Lannaskede församling tagna beslut om fattiga. Hans skrivelse upplästes och erkändes av församlingen, men några vidare åtgärder är ej antecknade.

Vid det av Fredrik noterade husförhøret på Rosenholm den 3 november 1813 antecknades i husförhørlängden att översten och riddaren Fredrik Reuterswärd tjänstgör i Stockholm och är skattskriften där. Vid nästa husförhø tillkommer Fredriks hustru Johanna Maria Hoving. I längden 1819-25 är förutom Fredrik och hans fru även systrarna Gustava och Margaretha Charlotta Torpadius upptagna som på säteriet boende. Även följande längd upptar samma personer med anteckning att översten dog 1828. Enligt Lannaskedes dödbok avled översten Anders Fredrik Reuterswärd den 6 juni 1828, 71 år 10 månader och fyra dagar gammal. Han dog på Rosenholm och som dödsorsak uppgavs värk. Hans hustru Johanna Maria kom att överleva honom i 16 år. Hon avled av ålderdomssvaghet på Rosenholms säteri den 14 april 1844, nära 77 år gammal.

Fredrik Reuterswärd kom att leva ett mycket rikt liv. Född på frihetstiden och uppvuxen under den gustavianska tiden, upplevde han i utrikes tjänst den franska revolutionen och de därefter uppkomna krigen kring sekelskiftet. Han fick även i Paris träffa Napoleon under hans första framgångsrika år. Fredrik återvände till en omtumlande tid i Sverige under Gustaf IV Adolf och Karl XIII samt slutade sina dagar under Karl XIV Johan. Genom hans vänskap med Axel von Fersen d y kom han att få vara med om flera spännande händelser utomlands. Diplomatskt lyckades alltid Fredrik vara vän med de olika svenska regenter som han upplevde.

I sin dagbok berättar Fredrik om vardagslivet, såväl utomlands som hemma. Att han i dagböckerna utelämnade kommentarer och referat av de stora händelserna i Sverige och Europa ger mig en känsla av att Fredrik förstod att dessa skeden skulle skildras av många andra och att han ville ge läsarna en bild av den enskilde personens upplevelser. Vad Fredrik också skildrar utförligt i dagböckerna är alla sina resor utomlands från ort till ort, troligen som upplysning för senare generationer av släkten Reuterswärd som skulle ut i Europa. Genom Fredriks starka släktkänsla och noggranna upplysningar om hur släktingarna umgicks ger dagböckerna ej bara en bild av Fredrik utan även av flera personer från den andra och tredje generationen av ätten Reuterswärd.